

Rotterdam-Zuid lezing 2.0

Opening van het Onacademisch Jaar 23 september 2026

Welkom bij de tweede editie van de jaarlijkse Rotterdam-Zuid Lezing. Of eigenlijk moeten we dit jaar zeggen: Welkom bij de Opening van het Onacademisch Jaar.

Een paar weken geleden vond de officiële Opening van het Academisch Jaar van de Erasmus Universiteit Rotterdam plaats. Openingen van Nederlandse universiteiten zijn een bijzonder ritueel. Leden van de universitaire gemeenschap komen bij elkaar. Er zijn toespraken. Er zijn prominente gasten. Er worden prijzen uitgereikt. Er wordt gevierd wat is bereikt. En de universiteit vertelt iets over zichzelf. Wie zijn wij? Waar staan wij voor? Wat vinden wij belangrijk? En, vooral, wat willen wij betekenen voor de samenleving?

Wij hebben dit jaar goed geluisterd. En met *wij* bedoelen we, zoals u van ons gewend bent, iets bijzonders. Want de mensen die deze lezing van vandaag hebben geschreven en uitspreken, staan niet allemaal op dezelfde plek. Sommigen van ons werken aan de universiteit. Anderen werken in en vanuit Rotterdamse wijken. Sommigen bewegen al jaren tussen die werelden. We hebben verschillende ervaringen. Verschillende soorten kennis. En ook niet dezelfde toegang tot geld, instituties en macht. Dat verschil willen we niet wegpoetsen door voortdurend *wij* te zeggen. Precies daar gaat deze lezing over. Maar we hebben deze tekst wél samen geschreven.

Dus als we vandaag wij zeggen, bedoelen we meestal dit samengestelde en meerstemmige gezelschap. We zijn een collectief dat bestaat uit mensen die niet vanaf dezelfde plek spreken, maar dat vandaag wel samen spreekt.

Wij hebben dus gekeken naar de Opening van het Academisch Jaar van de universiteit van onze stad. En er was veel dat we herkenden en waardeerden. De tradities. De trots. Het samenkomen. Mensen die worden gezien voor wat zij bijdragen. Een taal die in die ruimte werkt. Maar terwijl we luisterden, vroegen we ons af: Wat wordt er eigenlijk geopend bij de Opening van het Academisch Jaar? Het academisch jaar, natuurlijk. Maar wordt ook de universiteit geopend?

De officiële Opening van het Academisch Jaar droeg dit jaar de titel *“Van Rotterdam tot Utopia? Veerkrachtige samenlevingen verkend”*. Achter Utopia stond dus een vraagteken. Dat vraagteken was niet toevallig.

In de openingstoespraak waarschuwde de voorzitter van het College van Bestuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam namelijk dat een naïef geloof in technologische utopie minstens zo problematisch is als berusten in een technologische dystopie. Daarom, zo stelde de voorzitter, moet de universiteit het midden opzoeken, door stap voor stap te werken aan een menselijkere, inclusievere en veerkrachtigere samenleving. En daarbij stelde de voorzitter iets wat ons bij is gebleven: *“Achter elk systeem staan mensen die het in stand moeten houden.”* Daar komen we op terug.

Tijdens diezelfde opening werd benadrukt dat oplossingen niet alleen bedacht moeten worden, maar samen met partners in de stad en de regio in de praktijk moeten worden gebracht. Daar kunnen wij ons heel goed in vinden. Sterker nog, wij nemen die uitnodiging vandaag aan. Misschien zelfs iets serieuzer dan bedoeld.

Want als we werkelijk samen willen werken aan een menselijkere, inclusievere en veerkrachtigere samenleving, moeten we het ook hebben over dat kleine woord: samen. Wat betekent samen eigenlijk? En vooral, wanneer begint samen?

Tijdens de Opening van het Academisch Jaar werd veel gesproken over inwoners. Over de stad. Over Rotterdam. Over maatschappelijke vraagstukken. Over verbinding en samenwerking. Maar terwijl de grote vraagstukken van de stad volop aanwezig waren in de toespraken, waren de mensen die er iedere dag middenin leven veel minder aanwezig in de zaal. En dát is voor ons precies het verschil tussen de deur van de universiteit openzetten en de universiteit openen. Een open deur is belangrijk. Maar een open deur verandert het huis nog niet. Je kunt mensen uitnodigen in een huis waarin alle regels al vaststaan. Wie de sleutel heeft. Welke kamers toegankelijk zijn. Welke taal er wordt gesproken. Wie bepaalt wat waardevolle kennis is. Wie ervoor betaald krijgt. En wie eigenaar is van wat er wordt gemaakt.

Dat openen van deuren zonder de instituties te openen zien we in de praktijken van universiteiten, hogescholen en gemeenten wel vaker. Het probleem is geformuleerd. Het onderzoeksvoorstel geschreven. De methode gekozen. De begroting gemaakt. Het geld aangevraagd.

En ergens in het voorstel staat co-creatie. Of *citizen science*. Of bewonersparticipatie. En wanneer het geld binnen is, gaat de deur open. “Welkom! Doet u mee?”. Maar als de uitnodiging pas komt wanneer het feest al georganiseerd is, hoeveel kun je dan eigenlijk nog meebepalen?

Dus misschien moeten we niet zozeer vragen of de deur openstaat, maar wat er kan en mag veranderen als iemand eenmaal binnen is. Kan de analyse van het probleem veranderen? Kan de oplossingsrichting veranderen? De begroting? De verdeling van middelen? En uiteindelijk, kan de universiteit zelf veranderen?

Dat brengt ons bij een woord dat tijdens de officiële opening een hoofdrol speelde: veerkracht. Misschien is deze Opening van het Onacademisch Jaar een goed moment om dat woord terug te claimen. Want in Rotterdam-Zuid hoeven we veerkracht niet eerst te onderzoeken. We zien en herkennen haar iedere dag. In mensen die ondanks schulden en onzekerheid zorgen dat hun kinderen eten. In burens die voor elkaar zorgen wanneer formele hulp tekortschiet. In bewonersinitiatieven die soms informele zorg worden genoemd, terwijl hele gemeenschappen erop bouwen.

Mensen vinden oplossingen. Omdat het moet. Omdat niet iedereen de luxe van morgen heeft. En daarom willen we één ding niet verwarren. Veerkracht is geen vrijbrief voor een systeem dat je faalt, omdat het nooit voor jou ontworpen was.

Er bestaat ook een gevaarlijke versie van veerkracht: veerkracht als opdracht. Dat mensen worden gevraagd zelfredzaam te zijn. Dat gemeenschappen weerbaar moeten worden, en wijken veerkrachtig. En wanneer dat ondanks alles lukt, wordt bewonderend gezegd: “Kijk eens hoe veerkrachtig!”. Maar ergens tussen veerkracht en uitputting ligt een grens. Sommige gemeenschappen zijn niet veerkrachtig dankzij onze systemen. Ze zijn veerkrachtig ondanks onze systemen.

Wanneer een wijkbewoner wordt geconfronteerd met een maatschappelijk probleem, wordt er om veerkracht gevraagd. Wanneer een onderzoeker hetzelfde probleem onderzoekt, wordt er om kennis gevraagd. Maar misschien moeten we beide vragen met elkaar verbinden. De vraag is dus niet: hoe maken we bewoners veerkrachtiger? De vraag is: hoe maken we kennis democratischer en collectief?

En misschien nog scherper: hoe organiseren we onderzoek zo dat de mensen die het probleem ervaren niet alleen worden onderzocht, maar mede kunnen bepalen wat er onderzocht wordt, hoe dat gebeurt en wat de uitkomst betekent voor hun eigen leven? Want waarom zou degene die de gevolgen draagt niet ook zeggenschap moeten hebben over de kennis waarmee de oorzaken worden onderzocht en de zeggenschap moeten hebben over het veranderen van die oorzaken? En waarom zou kennis over een wijk uiteindelijk vooral moeten reizen richting de universiteit, de gemeente of het onderzoeksinstituut? Waarom zou zij niet ook macht, middelen en beslissingsruimte terug kunnen brengen naar de mensen die de werkelijkheid waarover onderzoek wordt gedaan iedere dag meemaken?

Want als we zeggen dat maatschappelijke problemen collectieve oplossingen nodig hebben, kunnen we niet volstaan met bewoners die gezamenlijk hun problemen vertellen, terwijl anderen gezamenlijk besluiten wat ermee moet gebeuren. Dan moeten we ook de kennis-productie zelf collectiviseren.

En er is nog iets merkwaardigs aan hoe grote kennisinstituten over veerkracht spreken. De blik gaat gemakkelijk naar buiten. Hoe maken we wijken veerkrachtiger? Hoe maken we burgers veerkrachtiger? Hoe maken we de samenleving robuuster? Is veerkracht maakbaar? Vanuit sommige posities lijkt dat misschien zo.

Een universiteit kan in dat verhaal ongemerkt verschijnen als degene die kijkt, die onderzoekt, die begrijpt, die oplossingen bedenkt. Als een soort scheidsrechter die zelf niet meespeelt. Maar universiteiten staan niet buiten de samenleving. Ze staan er middenin. En belangrijker nog, ze helpen die samenleving mede vorm te geven. Met de problemen die ze onderzoeken. Met de categorieën die ze gebruiken. Met de oplossingen die ze als kansrijk aanwijzen. Met de kennis die ze gezag geven en de kennis die daarmee dat gezag niet krijgt. En met de technologieën, beleidsinterventies en innovaties die wij helpen ontwikkelen en legitimeren.

Wetenschappelijke praktijken kunnen daardoor dus bijdragen aan veerkracht. Maar ze kunnen óók omstandigheden helpen produceren, of reproduceren, waarin van sommige mensen steeds opnieuw veerkracht wordt gevraagd. Veerkracht verschijnt niet vanuit iedere positie op dezelfde manier. Wat vraagt zij van een burger? een gemeenschap? een organisatie? een universiteit?

Dat maakt de vraag naar veerkracht ook een vraag aan de wetenschap zelf. En voor degenen onder ons die aan de universiteit werken, betekent dat dat we niet alleen naar buiten kunnen kijken. We moeten ook naar onszelf kijken. Naar onze vragen. Onze categorieën. Onze procedures. Onze manieren van samenwerken. Want ook die werken door in de stad.

Dus wanneer tijdens de Opening van het Academisch Jaar wordt gezegd: “Achter elk systeem staan mensen die het in stand moeten houden,” dan zeggen wij: “Precies!” Sommigen van ons werken binnen zulke systemen. Anderen ervaren wat die systemen buiten hun muren doen. Misschien hebben we elkaar juist daarom nodig om ze te veranderen.

Misschien moeten we bewoners iets minder vaak vragen hoe zij veerkrachtiger kunnen worden. En instituties iets vaker: “Hoe veranderlijk durven jullie te zijn?” Kan een vraag veranderen wanneer de werkelijkheid iets anders laat zien? Een methode? Een procedure? De verdeling van middelen? Kan luisteren consequenties hebben? Kunnen we veerkracht verdelen? Want gedeelde veerkracht ontstaat niet wanneer mensen leren volhouden wat niet verandert, maar wanneer mensen én instituties samen kunnen veranderen wat niet langer werkt.

En dan is er taal. Wetenschappers spreken wetenschappelijk. Ambtenaren spreken ambtelijk. En bewoners spreken meestal gewoon zoals mensen spreken. We hebben woorden als *sociale veerkracht, digitale inclusie, energietransitie, institutioneel vertrouwen, citizen science, impact, co-creatie*. Daar is op zichzelf niets mis mee. Maar iemand hoeft het begrip sociale veerkracht niet te kennen om te weten hoe je een gezin overeind houdt als het geld op is. Je hoeft geen digitalisering te zeggen om te weten wat er gebeurt wanneer het loket verdwijnt en er een chatbot verschijnt waar eerst een mens zat. Je hoeft energietransitie niet te gebruiken om te weten wat een tochtige woning en een hoge energierekening betekenen. Het begrip kan onbekend zijn terwijl de werkelijkheid heel bekend is.

We kijken soms naar dezelfde vraagstukken. Alleen niet vanaf dezelfde plek. En dat roept een vraag op: Wie mag bepalen hoe een probleem heet?

Want woorden beschrijven de werkelijkheid niet alleen. Sommige woorden kunnen iets dóén. Ze passen in een onderzoeksprogramma. In een subsidieaanvraag. In gemeentelijk beleid. Ze krijgen geld. Ze worden gepubliceerd. Sommige woorden kunnen institutioneel veel verder reizen dan andere. Het probleem is dus niet alleen dat we elkaar soms niet verstaan. Het probleem is dat niet iedere taal dezelfde macht heeft.

Onthoud die gedachte. We komen er straks op terug. Want eerst moeten we het hebben over kennis. Of eigenlijk, over kennis, kunde en innovatiekracht. Want die zijn in Rotterdam overal.

Bij universiteiten. Bij hogescholen. Bij de gemeente. Bij bedrijven. Maar óók in Afrikaanderwijk. In Tarwewijk. In Delfshaven. En in al die Rotterdamse wijken waar mensen iedere dag problemen niet alleen ervaren, maar ook analyseren en oplossen. In die wijken wordt daardoor geïnnoveerd zonder dat iemand er eerst een innovatiestrategie voor schrijft. Wordt het collectief ingezet als dé manier om het systeemgeweld te dragen en aan een andere wereld te bouwen. Die kennis, kunde en innovatiekracht zitten in ervaring, relaties, vertrouwen, praktische vaardigheden. In organiseren, uitproberen, opnieuw beginnen als iets niet werkt. In weten wie je moet bellen, waarom iemand niet meer naar een loket gaat, waarom een brief ongeopend blijft en waarom iemand na drie pijnlijke ervaringen zijn verhaal niet voor de vierde keer vertelt. En terwijl dat in wijken iedere dag gebeurt, wordt elders het zoveelste wetenschappelijk of gemeentelijk onderzoeksprogramma opgetuigd. Vier jaar onderzoek. Een groot consortium. Een flinke zak geld. Om uiteindelijk best vaak vast te stellen wat mensen in wijkorganisaties en collectieven allang weten, en vaak allang doen.

De kennis, kunde en innovatiekracht die nodig zijn om de grote vraagstukken van deze stad aan te pakken, zijn breed over de stad verdeeld. De mogelijkheid om daar gezag, middelen en handelingskracht aan te geven, is dat niet. Wanneer opgehaalde kennis verder reist, reist de bron dan ook mee? Dat is het probleem. En dus niet: een tekort aan kennis, een tekort aan kunde, en al helemaal niet een tekort aan ideeën. Maar een ongelijke verdeling van de middelen waarmee die kennis, kunde en ideeën iets kunnen gaan dóén.

Citizen science wordt de laatste jaren door publieke instituties graag gepresenteerd als de oplossing hiervoor. Bewoners kunnen vragen aandragen, data verzamelen, mee analyseren. Maar wanneer dat allemaal plaatsvindt binnen institutionele voorwaarden die zelf niet ter discussie kunnen staan, wordt de wetenschap dan toegankelijker? Wordt kennisproductie dan democratischer? En worden buurtcollectieven en buurtonderzoekers echt volwaardig partner in de kennisinfrastructuur van een stad? Want wie kan een subsidie aanvragen? Wie beheert het budget? Wie bepaalt wat een geldige methode is? Wie bezit de data? Wie kan publiceren? Wie krijgt daarvoor erkenning? En wie mag achteraf zeggen, “dit is onze impact?”

En daarmee komen we bij een onderwerp waar we het in de kennis-economie misschien wat vaker over mogen hebben. Geld. Kennis is namelijk

ook een economie. Er gaat veel geld om in onderzoek naar Rotterdam. Subsidies, onderzoeksprojecten, promovendi, postdocs, impactprogramma's, *living labs*, consortia. En voor al die projecten is iets nodig. Data, ervaringen, netwerken, verhalen, toegang, vertrouwen, kennis. Het meeste daarvan komt uit de stad. [In de Rotterdam-Zuid lezing van vorig jaar spraken we al over wat wijken merken van de impactagenda's van grote instituties. Over waardevolle kennis die wordt opgehaald, terwijl er maar weinig euro's terugstromen.](#) In de Afrikaanderwijk worden daarom inmiddels voorwaarden gesteld aan samenwerking.

Onderzoek is hier welkom. Maar als door een wijk waarde wordt toegevoegd aan de kenniseconomie, mogen de mensen en organisaties die die waarde mede maken ook iets zeggen over de voorwaarden, over eigenaarschap, over betaling, over zeggenschap, over wat er met de kennis gebeurt. Een deel van die kenniseconomie eisen we dus op en claimen we terug, om samenwerking gelijkwaardiger te maken.

Maar... dan ontstaat een probleem. Want als één wijk voorwaarden stelt, is er altijd nog een andere wijk. Als onderzoek doen in Tarwewijk ingewikkelder wordt omdat ze daar vanaf het begin mee willen doen, zeggenschap willen, betaald willen worden, willen weten wat er met de kennis gebeurt, dan kan een instituut natuurlijk gaan shoppen. Misschien zijn er ergens anders nog bewoners die wel willen participeren op de voorwaarden (lees: de cadeaubon) van het instituut. En zo kunnen wijken, zonder dat iemand dat bewust hoeft te hebben bedacht, concurrenten worden. Wie vraagt het minst? Wie is het gemakkelijkst toegankelijk? Waar krijgen we onze participanten het snelst? Waar is co-creatie het goedkoopst? En ineens blijkt ook maatschappelijke kennisproductie een markt te hebben. En we denken dat we een oplossing hebben. Vandaag presenteren we ons voorstel voor een brug. We noemen het alleen geen *interdisciplinair samenwerkingsverband*. Geen *consortium*. Geen *strategische alliantie*. Geen *convenant*. Geen *cross-sector collaboration*. Geen *multi-stakeholder partnership*.

We noemen het een kartel.

Dat woord doet iets. Dat merken we. Zeg co-creatie en iedereen knikt vriendelijk. Zeg stakeholder engagement en iemand pakt een flip-over. Zeg transdisciplinair consortium en voor je het weet hebben we een project groep, een stuurgroep en een Teamsomgeving. Maar zeg kartel en ineens gaat iedereen rechtop zitten.

Dat is interessant. Want waar denken we eigenlijk aan bij dat woord? Aan geheime afspraken. Aan prijsafspraken. Aan machtige bedrijven die de markt verdelen. En waarschijnlijk ook aan Zuid-Amerika, cocaïne, Netflix-series en de war on drugs.

Het woord heeft iets dreigends gekregen. En dat is niet helemaal onterecht. Kartels kunnen macht concentreren, concurrentie uitschakelen en anderen buitensluiten. Maar achter het woord zit ook een eenvoudiger idee. Zelfstandige partijen die besluiten zich te verbinden. Afspraken te maken. Om niet langer met elkaar te concurreren en samen een eerlijke prijs voor hun *labour power* te krijgen. Precies dát deel willen we vandaag even terughalen, de gedachte dat partijen zich kunnen organiseren om samen eerlijke voorwaarden te kunnen stellen.

En hier komen we terug bij taal. Want eerder zeiden we dat niet iedere taal dezelfde macht heeft.

Waarom schrikt kartel ons dan af, terwijl niemand wakker ligt van *co-creatie*, *stakeholder engagement* of *transdisciplinariteit*? Die woorden klinken vriendelijk. Co-creatie klinkt alsof iedereen al gezellig aan dezelfde tafel zit. Er liggen post-its, er is koffie. Iedereen is stakeholder. En aan het einde hebben we samen iets gecreëerd. Maar het woord vertelt ons niet wie de tafel heeft gekocht, wie heeft bepaald wie er aan tafel zit, wie de agenda heeft gemaakt, wie wordt betaald om er te zijn, wie bepaalt na afloop wat er is besloten, en wie gewoon kan opstaan en weglopen als de uitkomst hen niet bevalt.

Stakeholder is ook zo'n prachtig woord. Iedereen heeft een stake. Iedereen heeft een belang. En op papier liggen die belangen keurig naast elkaar. Maar de ene stakeholder beschikt misschien over een onderzoeksbudget, personeel, een juridische afdeling, gebouwen en toegang tot bestuurders. De andere stakeholder heeft drie vrijwilligers, een telefoon die voortdurend afgaat en iemand die vanavond alleen aanwezig kan zijn omdat een buurvrouw op de kinderen past. Op papier zijn het twee stakeholders, in werkelijkheid dus niet.

En hetzelfde geldt voor co-creatie. Als de ene partij de subsidie heeft aangevraagd, de vraag heeft geformuleerd, de methode heeft gekozen, het budget beheert, de onderzoeker betaalt en uiteindelijk publiceert, en de andere partij mag haar ervaring inbrengen, dan kunnen we dat co-creatie noemen. Maar het woord maakt de verhouding nog niet gelijkwaardig.

Sterker nog, een vriendelijk woord kan een ongelijke verhouding soms gemakkelijker verteerbaar maken. Misschien is dát ook een vorm van symbolisch geweld. Niet het geweld van een vuist. Niet het geweld van een drugskartel. Maar het veel stillere geweld van een taal waarin verschillen in macht onzichtbaar lijken.

En daarom denken wij dat we soms een ongemakkelijk woord nodig hebben om een comfortabele ongelijkheid weer zichtbaar te maken. Voor ons is dat woord vandaag kartel. Het woord suggereert namelijk niet dat belangen verdwijnen zodra we gaan samenwerken.

Het erkent dat macht echt is, dat er een economie is, dat er onderhandeling nodig is, dat voorwaarden ertoe doen en dat solidariteit soms betekent dat je afsprekt elkaar niet te laten uitspelen.

Dus ja. Wij vormen een kartel. Juist omdat we wél willen samenwerken, zeker ook met de universiteit. Maar dan wel op een manier waarop een wijk die betere voorwaarden eist niet wordt gestraft doordat het volgende onderzoeksproject simpelweg twee metrostations verderop wordt uitgevoerd. Op een manier waarop gelijkwaardigheid geen concurrentienadeel wordt, op een manier waarop collectieven tegen elkaar kunnen zeggen: “als jullie dit niet meer voor een cadeaubon doen, dan doen wij het ook niet meer voor een cadeaubon”. Dát is het kartel.

En dat kartel heeft een naam: De Rotterdamse Kenniscoöperatie, de RKC. Het is een groeiend collectief van initiatieven uit inmiddels vijftien Rotterdamse wijken. Afrikaanderwijk, Agniesebuurt, Blijdorp, Bospolder-Tussendijken, Delfshaven, Feijenoord, Mathenesse, Middelland, Het Nieuwe Westen, Struisenburg, Spangen, Schiemond, De Esch, Tarwewijk en Vreewijk. En de deur staat open voor meer. De RKC is geen organisatie die bewoners gaat leren hoe kennis werkt. Geen loket waar onderzoekers gemakkelijker respondenten kunnen vinden. Geen nieuwe participatiemethode. En geen poging wetenschappelijke kennis te vervangen door kennis uit de wijk. De RKC begint vanuit een andere gedachte: de kennisinfrastructuur is er al. In wijken, in organisaties, in collectieven, in relaties, in ervaring, in vertrouwen.

Wat nodig is, is organisatiekracht waarmee die kennis, kunde en innovatiekracht zich kunnen verbinden. Een brug heeft twee kanten nodig. En aan beide kanten moet iets stevigs staan. Aan beide kanten is kennis. Aan beide kanten is expertise. Aan beide kanten wordt de stad gemaakt.

Wat ongelijk verdeeld is, zijn de middelen waarmee kennis kan reizen: geld, tijd, organisatie, institutioneel gezag, toegang tot besluitvorming, de mogelijkheid kennis ook echt consequenties te laten hebben. Dát is de ongelijkheid waarop de RKC een antwoord probeert te geven.

Maar laten we ook iets anders zeggen. We ontmoeten binnen de Erasmus Universiteit Rotterdam voortdurend mensen die dit óók anders willen. Onderzoekers die tegen dezelfde muren aanlopen. Mensen die niet alleen willen onderzoeken hoe andere instituties kunnen veranderen, maar bereid zijn hun eigen institutie te transformeren. Opvallend vaak zijn het jonge onderzoekers. Mensen die niet nóg vier jaar willen onderzoeken hoe gelijkwaardige samenwerking eruit zou kunnen zien, maar haar willen gaan organiseren. En er zijn binnen de universiteit ook plekken waar institutionele ruimte wordt gemaakt om daarmee te oefenen. Daardoor kan er geoefend worden binnen de universiteit. Met andere relaties, andere manieren van samenwerken. En met de vraag hoe kennis uit wijken niet alleen de universiteit binnen kan komen, maar daar ook iets kan veranderen.

En daardoor is de stad niet alleen onderwerp, vindplaats of partner van verandering, maar kan de stad de universiteit ook veranderen.

En daarmee komen we terug bij Utopia. Achter Utopia stond bij de Opening van het Academisch Jaar van de Erasmus Universiteit een vraagteken. Maar misschien willen wij Utopia toch niet helemaal opgeven. Wij willen Utopia gebruiken als het vermogen om te zeggen dat wat er nu is, niet het enige is wat mogelijk is. De manier waarop kennis wordt gemaakt is geen natuurwet. De manier waarop onderzoeksgeld wordt verdeeld is geen natuurwet. Wie onderzoeker heet en wie respondent heet, is geen natuurwet. Wie de vraag formuleert en wie hem beantwoordt, is geen natuurwet. Wie betaald wordt en wie een cadeaubon krijgt, is geen natuurwet. Wie uiteindelijk mag zeggen “dit weten we nu”, ook dat is geen natuurwet. Al die dingen zijn georganiseerd. En wat georganiseerd is, kan anders worden georganiseerd.

Misschien begint Utopia precies daar. Bij de weigering te geloven dat de wereld zoals die nu georganiseerd is de enig mogelijke wereld is. Dan is Utopia iets wat we doen, iedere keer dat iemand zegt, “dit kan anders”. Iedere keer dat een instituut bereid is zichzelf onderdeel van het probleem te maken. Iedere keer dat iemand die normaal respondent heet mede bepaalt wat de vraag is. Iedere keer dat geld anders wordt verdeeld. Iedere keer dat luisteren consequenties heeft. Dat zijn kleine utopische handelingen.

Daarmee is de Rotterdamse Kenniscoöperatie het doen van Utopia, als concrete poging om één verhouding waarvan we gewend zijn geraakt dat hij nu eenmaal zo is, anders te organiseren. Wij doen dan ook niets liever dan samen met de wetenschap bouwen aan Utopia. Omdat we weigeren te geloven dat wat er nu is het enige is wat mogelijk is. Het vraagteken mag dus blijven staan. Zolang het maar geen excuus wordt om niet te beginnen. De deur staat open. Maar dit keer willen we beginnen voordat het programma gedrukt is. Daarom verklaren wij hierbij het Onacademisch Jaar voor geopend. Welkom in het Jaar van het Kartel. Laten we beginnen.

Deze tweede versie van de Rotterdam-Zuid lezing, of de Opening van het Onacademisch Jaar, is geschreven door Jiska Engelbert, Mustapha Eaisouiyyen, Joshua van den Ham, Sherida Patra, Annet van Otterloo en Vanessa Umboh in samenwerking met Sarah Ghede, Janneke Absil en Isabel Awad. De opening vond plaats tijdens de After Summer School van het Nieuwe Instituut en maakt onderdeel uit van Re-Position, waarin het Cooperatief Consultancy Buro van de Afrikaanderwijk Cooperatie en de Erasmus Universiteit Rotterdam de relatie tussen de stad en de universiteit onderzoeken en spiegelen. Met veel dank aan Wijkwijs!

Een uitnodiging tot gelijkwaardig samenwerken rond kennis en onderzoek

1. We erkennen iedere vorm van kennis als waardevol.

Lokale, ervaringsgerichte kennis en wetenschappelijke kennis zijn gelijkwaardig en vullen elkaar aan. We werken vanuit wat er al is aan kennis, ervaring en initiatief.

2. Samenwerken vanaf het begin.

We denken mee over de vraag, het doel en de aanpak voordat een onderzoek of traject vastligt. Tijdens het proces blijft er ruimte om samen bij te sturen.

3. Werk met ons, niet namens ons.

Bewoners en lokale organisaties zijn geen doelgroep of leveranciers van data, maar volwaardige kennispartners en mede-onderzoekers in het hele proces.

4. Onderzoek om te veranderen.

Geen papieren tijgers, maar kennis die bijdraagt aan concrete oplossingen en actie. Kennis is een startpunt voor positieve impact.

5. We nemen de tijd voor echte betrokkenheid.

Waardevolle kennis en relaties ontstaan door aanwezig te zijn. Daarvoor is tijd nodig, niet alleen een eenmalige bijeenkomst of vragenlijst. Er is ook tijd nodig voor gemeenschappen om te ervaren wat werkt.

6. We maken ruimte voor verschillende manieren van weten.

Naast data en rationele analyse is er ruimte voor verhalen, gevoel, intuïtie, verbeelding en andere vormen van kennis. We zoeken samen naar methoden die daarbij passen.

7. Voor lokale expertise wordt betaald.

Bewoners en lokale organisaties die kennis inbrengen, onderzoek doen of aan onderzoek bijdragen, zijn volwaardige kennispartners en mede-onderzoekers. Hun inzet wordt daarom betaald, net als die van andere onderzoekers en experts.

8. We zijn transparant over data en zeggenschap.

We maken samen afspraken over eigenaarschap, gebruik en verspreiding van data en resultaten. De gemeenschappen die kennis en data voortbrengen, hebben daar wat over te zeggen.

9. We interpreteren uitkomsten samen.

We duiden resultaten samen en brengen de uitkomsten terug naar de mensen die eraan hebben bijgedragen. We hebben inzicht in resultaten voordat die worden gedeeld en kunnen kiezen hoe we worden vermeld.

10. We maken ruimte voor gelijkwaardige verhoudingen.

We werken zonder hiërarchie tussen de betrokken partijen. Ieders kennis en expertise telt volwaardig mee. Vertrouwen is wederzijds en verantwoording ligt niet eenzijdig bij de gemeenschappen.

11. Samen bouwen aan een nieuwe manier van werken.

Gelijkwaardig samenwerken vraagt soms om aanpassingen in bestaande regels, procedures en systemen. We nodigen onze partners uit om met een open blik te kijken naar wat anders kan om samenwerking op basis van gelijkwaardigheid mogelijk te maken.